

TÜRK FOLKLORUNUN TURİZME ENTEGRASYONU VE HALKBİLİM EĞİTİMİ

GİRİŞ

Bu yazının konusunu oluşturan Türk Folkloru ve Türk Turizmi, ülkemizde hemen hiçbir zaman birinci derecede konular olarak ele alınmış değildir. Türk Folkloru, ya da genel olarak folklor denilince çoğu zaman "halkoyunları, halk müziği, biraz da halk edebiyatı"(1) anlaşılmaktadır. Günümüzde kullanılan "folklor ekibi", "folklor yıldızı", "folklor gecesi", "folklor çalışması" gibi terimler folklor'un henüz yeterince anlaşılmadığını ortaya koymaktadır. Folklor, en genel anlamıyla bir toplumun geleneksel kültürüdür. Kültürün birçok tanımı olmakla birlikte (2), yaygın ve kolay bir tanıma göre, kültür bir toplumun yaşama biçimidir. O halde, folklor bir toplumun geleneksel yaşama biçimine verilen addır. Folklor, aynı zamanda, geleneksel yaşama biçimini inceleyen disiplinin de adıdır. Ancak, Türkçe'de folklorun bu bilimsel anlamına karşılık olarak Halkbilim terimi kullanılmaktadır (3). Batı'da 19. yüzyıl sonlarından bu yana eğitim programları içinde yer alan halkbilim dersleri, ülkemizde ilk kez 1952-1953 öğretim yılında Atatürk Kız Lisesi eğitim programına Türk Folkloru adıyla konulmuştur (4). Daha sonra kısa sürelerle de olsa eğitim programlarında yer alan halkbilim (5), yakın zamanlarda özellikle üniversitelerin eğitim programlarında yer almaya başlamıştır (6).

Asker KARTARI

Halkbilim Uzmanı

ABSTRACT

THE INTEGRATION OF TURKISH FOLKLORE TO TOURISM AND THE EDUCATION OF FOLKLORE

Asker KARTARI

The tourism is a matter, began, being interested in at the last times. Especiall, due to affirmative results of the venture been arranged for the purpose of securing profit from tourism, had been stimulated increasing of the interest on this matter. Spreading of tourism education had also been able to realize at the last times paralelly to the developments on tourism, since, the aim of this letter is to mention the questions of integrating of the Turkish Folklore to tourism and our folklore merits to be able to use for tourism will be listed first, and then the opinions about the matter how these merits can be made more valuable and why this matter should be taken place in education of tourism will be put down.

Turkish folklore has distinguished merits which can be integrated to Turkish tourism. These merits, can be used as the foreign promotion activities for the purpose of creating affirmative image and also most important merits of Turkey to be supplied for tourism are distinguished folklore merits.

Therefore, the distinguished cultur merits must be introduced the students in the organizations given tourism education, by means of the courses of folklore. Turkish Culture of Turkish Folklore

Halkbilimine gösterilen ilginin artması, folklor ürünlerinin öneminin yavaş yavaş anlaşılmasına başladığını göstermektedir. Ulusal kültürün oluşturulmasında en büyük paya sahip olan geleneksel kültürü araştıran ve yararlanmaya hazır hale geti-

(1) Hüseyin Görür, "Ayhan Doğanç ile Sohbet", *Folklor : Halkbilim Dergisi*, C.4, S.2-3 (32-33), Haziran-Eylül 1984, s.51.

(2) Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi*, 3.Basım, İstanbul, 1979, s. 95-113.

(3) Asker Kartarı, *Halkbilim I. Ders Notları*, Ç.Ü.I.I.B.F. Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Yayını, Mersin, 1983, s. 111.

(4) Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme : Teori ve Teknikler*, 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:75, Ankara, 1978, s. 58-62.

(5) Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1976, s. 20-29.

(6) Saim Sakaoğlu, "Üniversitemizde Halk Edebiyatı Öğretimi", *Folklor ve Etnogafya Araştırmaları* 1985, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul, 1985, s. 311-327; Tahir Alangu, *Türkiye Folkloru El Kitabı*, Adam Yayıncılık, İstanbul, 1983, s. 136-142.

ren halkbilim, hemen her meslek dalında bir gereksinme haline gelmiştir (7).

Turizm, ülkemizde son yıllarda üzerinde durulmaya başlanan bir konudur. Özellikle, turizmden gelir sağlama amacıyla yapılan girişimlerin olumlu sonuçlar vermesi, konuya olan ilginin artmasına yol açmıştır. Turizm eğitiminin yaygınlaşması da, turizmdeki gelişmelere paralel olarak, son yıllarda gerçekleşebilmiştir. Bu yazının amacı, Türk Folkloru'nun turizme entegrasyonu sorunlarına değinmek olduğundan, önce turizmde kullanılabilecek folklor değerlerimizin neler olduğu sıralanacak, sonra da bu değerlerin turizm alanında nasıl değerlendirilebileceği ve turizm eğitiminde bu konuya neden yer verilmesi gerektiği konusundaki görüşler ortaya konacaktır.

TÜRK FOLKLORU'NUN OLUŞUMU

Bugün Türkiye nüfusunu oluşturan Türkler, M.S. V.-VI. yüzyıllardan itibaren topluluklar halinde Orta Asya'dan çıkıp Batı'ya doğru ilerlemiş ve VIII.-IX. yüzyıldan sonra da Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardır (8). Bu göç sırasında birçok ulus ve uygarlıkla ilişkide bulunan bu topluluklar, sahip oldukları folklorlarına (9) yeni değerler katmışlardır. Anadolu'ya gelen Türkler burada yaşamakta olan halkın kültürüyle de tanışmış, aradan geçen yüzlerce yıllık süre bu kültürlerin kaynaşip bütünleşmesine neden olmuştur (10). Anadolu'nun bulunduğu iklim kuşağı ve sahip olduğu coğrafik yapı, buraya yerleşen Türklerin, aynı kültüre sahip olsalar bile birbirinden değişik yaşama biçimleri geliştirmelerine yol açmıştır (11). Karşılaştıkları değişik kültürler ve değişik sorunlar nedeniyle deği-

şik çözümler yaratarak bunları kültürlerine katan yörelerde birbirlerinden farklı yaşama biçimlerinin ortaya çıkması doğaldır. Türkiye'nin komşularının da farklı uluslar olması bunda etkin olmuştur. Doğudaki İranlı ile batıdaki Bulgar'ın, güneydeki Suriyeli ile kuzeydeki Rus'un kültürleri farklı olduğu gibi, bunlarla olan ilişkilerimizin miktarı ve niteliği de birbirlerinden farklıdır (12). Dolayısıyla, Türk Folkloru, Anadolu'nun her köşesinde ayrı bir renk ve yapı göstermekte, ancak, genel karakter olarak bir bütünlük göstermektedir. Ayrı renkten kasıt, aynı gereksinmeyi karşılamak için yaratılan ürünlerdeki farklılık, ayrı yapıdan kasıt ise, gereksinmeyi yaratan koşulların farklılığıdır. Yani, yaylada yaşayan bir topluluk, yaşamını dağ yaşamına ve kara iklimine, sahilde yaşayan bir topluluk ise denize ve ılıman iklime göre şekillendirir, yapılandırır. Bu nedenle, yaşam biçimlerinde, folklor ürünlerinde farklılıklar ortaya çıkar. Genel karakter olarak bütünlük gösterir; çünkü, ortaya çıkan herhangi bir gereksinmeyi bir Türk ile bir Alman, ya da bir Japon'la bir Arap farklı yollardan ve farklı şekillerde karşılar, sorunlara farklı yaklaşımlarla çözüm ararlar.

Türkler, nerde yaşarlarsa yaşasınlar, hangi koşullara sahip olurlarsa olsunlar, yine de asgari müşterekler dediğimiz temel konularda kültür birliği göstermektedirler (13). Anadolu Türklerinin kültür birliği de bu temele dayanmaktadır.

FOLKLOR ZENGİNLİKLERİMİZ

Yüzyıllar boyunca göçer yaşam sürdürmüş Türkmen boyları, sahip oldukları göçer kültürünü, yerleşik yaşama adapte edince, ortaya çıkan yeni değerler Türk Folkloru'nun zenginleşmesini sağlamışlardır.

Her ulusun folklorunda diğer ulusların folklorlarında görülmeyen özgün değerler bulunur. Bunların özgünlük dereceleri ulusal değerlerinin artmasına yol açar. Bir folklor değeri, eğer yalnız bir tek ulusun malı ise, diğer ulusların hiçbiri buna sahip değilse, ulusal açıdan son derece önemlidir. Bazı folklor değerleri bir ulusun olmaktan çok, bir bölgenin kültürüne aittir. Söz gelişi, Orta Doğu'nun, Avrupa'nın ya da Balkanlar'ın ortak malıdır. Böyle değerlerin ulusal değeri fazla olmakla birlikte, bölgesel ilişkiler açısından önem taşırlar.

Özgün değerlerin önemi iki noktada toplanmaktadır. Birincisi ulusal birliğin sağlanmasında,

(7) Bu konuda bkz. Pertev Naili Boratav, *Folklor ve Edebiyat* (1982) 1, Adam Yayıncılık, İstanbul, 1982, s. 21-25, 144-153; Cahit Tanyol, "Folklor ve Cemiyet", *Türk Folklor Araştırmaları*, C.1, Sayı 24, Temmuz 1951, s. 369; Ayhan Doğanç, "Modern Folklor", *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 11, Sayı 217, Ağustos 1967, s. 4485; Hikmet Dizdaroğlu, "Folklor ve İnsanlık", *Türk Dili*, C.1, Sayı 6, Mart 1952, s. 46-48; Efdâl Emiroğlu, "Kültür ve Medeniyette Millilik Dereceleri" *Gaziantep Kültür*, c. 3, Sayı 36, Aralık 1960, s. 19; Asker Kartarı, "Üniversitemizde Halkbilim Eğitimi Neden Gereklidir?" *Türk Folkloru*, C. 7, Sayı 88, s. 10-11.

(8) Mustafa Necati Çıplak, *İçel : Tarihi-Turistik Zenginlikleriyle*, Ankara, 1968, s. 90.

(9) Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) : Tarihi-Boy Teşkilatı-Destanları*, 2. Baskı, Ankara, 1972, s. 26-60.

(10) Bu konuda geniş bilgi için bkz. Metin And, *Dianosis ve Anadolu Köylüsü*, İstanbul, 1962.

(11) Burada coğrafik koşullar tek başlarına belirleyici sayılmamalıdır. Çünkü bu düşünce "coğrafi akım"cular tarafından savunulmaktadır. Bu konuda bilgi için şu kaynağa başvurulabilir : Nail Tan, *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler, Halk Kültürü Yayınları*, İstanbul, 1985, s. 17-20.

(12) Bozkurt Güvenç, a. g. e. , s. 114-115.

(13) İrfan Ünver Nasrattınoğlu, *Uruncü'den Pekin'e Gezi Notları*, Folklor Araştırmalı Kurumu Yayınları : 9, Ankara, 1983.

ikincisi ise diğer toplumlar üzerinde imaj yaratma da. Ulusal birliğin sağlanması, her devletin başlıca amacı olması nedeniyle önem verilen bir konudur ve özgün folklor değerleri bu alanda yaygın olarak kullanılmaktadır. Türklere özgü sayılan "doğruluk", "çalışkanlık", "büyüklere saygı", "küçüklere sevgi", "yurdunu, milletini özünden çok sevmek" gibi değerler; ilkokul çağlarından başlayarak ulusal birliğin sürdürülmesi amacıyla kullanılmaktadır. İmaj yaratma ise, ulus ve bu ulusun kurduğu devlet hakkında yabancıların kafasında-olumlu-bir fikir oluşturma amacı taşır. "Türk kuvvetlidir", "İngiliz soğukkanlıdır", "İskoç cimridir", "Fransız romantiktir" gibi imajlar tarih boyunca yaratılmış yaygın imajlardır. Aynı şekilde Akdenizlilerin hareketli ve ateşli, Uzak Doğuluların sakin ve sabırlı olarak düşünölmeleri de yaratılan imajla ilgilidir.

Türklerle ilgili "kuvvetli" imajını yaratan Türk Folkloru'nun bir ürünü olan "güreş" sporudur. Dünyaca tanınmış Türk halısını, kilimini yaratan Türk Folkloru, konukseverliği, sadakatı, arkadaş canlılığı ile diğer uluslardan ayrılan Türk ulusunun geleneksel kültüründen başka bir şey değildir.

Folklor ürünlerimizi, maddi ve maddi olmayanlar olmak üzere iki bölüme ayırmak adet olmuştur. Maddi alandaki folklor değerleri arasında geleneksel mimari yapıtlar, el sanatları ürünleri, giyim kuşam malzemeleri, günlük kullanım amacıyla üretilen eşyalar, üretim araç gereçleri, çalgı aletleri sayılabilir. Maddi olmayan alanda ise, inançlar, halk hukuku, geleneksel hekimlik, geleneksel takvim ve meteoroloji, davranış normları sayılabilir. Bunların hemen hepsine her kültürde rastlanmakla birlikte Türk Folkloru'nda aldıkları şekil nedeniyle üzerlerinde durulacaktır.

Geleneksel Türk mimarisi, klasik mimari akımlardan ve usta mimarlardan hemen hiç etkilenmeden Türk kültürünün bir ürünü olarak ortaya çıkmış anonim bir değerdir. Geleneksel Türk evleri, geleneklere uygun olarak şekillenmiş, geleneksel tekniklerle ve yerel malzemelerle dikilmiş birer kültür anıtı niteliğindedir.

Türk el sanatları ürünleri, aynı materyaller kullanıldığı halde, farklı şekillerde, renklerde, desenlerde farklı duyguları anlatan birer mektup niteliğindedirler. Her motifin, rengin anlamı farklıdır. Bir tülbentin renginden, oyasına, bağlantı şeklinden büyüklüğüne kadar her özelliğinin bir anlamı vardır (14). Geleneksel giyim kuşam ve süslenmede

kullanılan giyecek ve aksesuar birer anlam ifade etmek amacıyla şekillendirilmiştir (15).

Türk evlerinde kullanılan eşyalar geleneksel yaşamın gereklerine göre şekillenmiş ve geleneksel sanat anlayışıyla bezenmiştir. İç dekorasyonu da içine alan bu dalda birçok özgün kültür ürünü bulunmaktadır. Özellikle ağaç işleri ve oyma teknikleriyle yaratılan eşyalarımız geleneksel kültürümüzün damgasını taşımaktadır.

Maddi olmayan folklor değerleri arasında önemli yeri olan inançlarımız, eski Türk dinleriyle İslamiyetin din kurallarından da etkilenmekle birlikte, "folklorik" özellik taşımaktadır. Bu inançlar, bebek beşiğinden mezar taşına kadar, her türlü maddi ürün üzerinde etkisini gösterdiği gibi, davranış kalıplarının şekillenmesinde de çok önemli rol oynamaktadırlar. Davranış kalıpları denilen gelenek ve görenekler, bir toplumun kültürel özelliğini ortaya koyarlar. İnsanlar arasındaki ilişkileri belirleyen bu kalıplara bakarak toplum hakkında bilgi edinilebilir. Türk Folkloru'ndaki davranış kalıplarının başında gelen konukseverlik, büyüklere saygı, zayıfı ve yabancıyı koruma gibi değerler henüz yeterince tanıtılmış değildir (16). Geleneksel halk hekimliği alanında yapılan çalışmalar tıbbi tedavi konusunda birçok yeniliğin temelini oluşturmaktadır. Türk halk hekimliğinin Lokman Hekim'den bu yana Anadolu topraklarında gelişerek sürdürüldüğünü biliyoruz (17).

TURİZMDE FOLKLORUN İŞLEVİ

Kalın çizgilerle çerçevesi çizilmeye çalışılan bu değerler, turizm olayının ortaya çıkışından bu yana bilinçsiz ya da bilinçli olarak turizm alanında kullanılmıştır (18). Özellikle turistlerin bir yöreyi tercih etmesini belirleyen merak faktörü, geleneksel kültür, diğer adıyla folklor tarafından canlı tutulmaktadır. Yabancıların yüzde 73'ü "merak" ettikleri için geldikleri halde, yüzde 53'ü arkeolojik kalıntıları görmek, yüzde 37'si eğlence amacıyla Türkiye'ye gelmektedirler (19). Yabancıların Türki-

(15) Bu konuda Sayın Sabiha Tansuğ'un değerli çalışmaları bilinmektedir.

(16) Mahmut Tezcan, *Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargıları) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları: 44, Ankara, 1974, s. 69-73.

(17) Halk Hekimliği, Halkbilim açısından bir kültür ürünü olarak değerlidir. Halk hekimliğindeki uygulamaların yararları, zararları konusunda tıp bilimi esas alınmalıdır. Fakat, Maria Masala'nın *Medicina Popolare Turca* adlı çalışmasının İtalya'da gördüğü ilgi, Batı'nın geleneksel hekimliğe duyduğu inancı belirtmesi bakımından önemlidir.

(18) Nail Tan, "Dış Turizmde Folklor Değerlerimizden Nasıl Yararlanabiliriz?", *Turizm Yılığ* 1985, T. C. Turizm Bankası A. Ş. Yayını, Ankara, 1986, s. 170-175.

(19) Halil Ata, "Turizm Olayı ve Türkiye'nin Durumu", *Turizm Yılığ* 1985, s. 29.

(14) Nuri Toner, "Halk El Sanatlarında Nakışların Abecesi ve Halkbilimsel Özellikleri", 2. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri İzmir 18-20 Kasım 1982, Derleyen İsmail Öztürk, İzmir, 1984, s. 286-324.

ye'yi merak etmelerinin önemli nedenlerinin başında Türkiye hakkında fazla bilgiye sahip olmaları gelmektedir. Her ne kadar, her Batılı, Türkiye'nin coğrafik konumunu bilmekte ise de, Türkleri farklı kılan Türk Kültürü hakkında bilgisi yoktur ve bu bilgi eksikliği merakını körüklemektedir.

Türk'ü Yunan'dan, İspanyol'dan, Fransız'dan, Alman'dan ... farklı kılan Türk Kültürü'dür. Yirminci yüzyılın sonlarına geldiğimiz bu dönem, evrensel kültür yaratılması çabalarının Avrupa'da önemli gelişmeler kaydettiği bir dönemdir. Avrupa'da ortak bir ekonomik ve siyasal düzenin kurulmasına çalışılmakta, hatta bazı diller ortak dil olma mücadelesi vermektedir. Avrupa ile siyasal ve ekonomik bağları gittikçe güçlenen Türkiye de bu gelişmelerden payını almakta ve ortak kültür ürünlerini kendi kültürüne katmaktadır. Bu durumda, "Türk Kültürü'nü farklı kılan nedir?" sorusu gelir akla. Türk Kültürü'nü farklı kılan, geleneksel kültür, yani folklorudur. Dolayısıyla, yabancıların Türkiye'yi tercih etme nedenleri arasında birinci sırayı alan merak faktörünü yaratan, son tahlilde Türk Folkloru'dur (20).

Folklor, turistik talebin doğmasında rol oynadığı gibi, turizme arz edilen değerler açısından da önemlidir. Turizmin alt yapısını oluşturan sosyal çevre ve tesisler, her yörenin kendi kültürüne göre şekillenir. Günümüzde uluslararası standartlara uygun tesislerin yaygınlığı elbette inkâr edilemez. Ancak, bu tesislerdeki mimariden hizmetteki tavra kadar hemen her şey giderek ulusal çizgilere yaklaşmaktadır. Çağdaş imkânlar, her tesiste kullanılmakta, fakat sunuluşu farklı olmaktadır. Turistik konaklama tesislerinde ulusal renkler arttıkça, turizm açısından çekiciliği de aynı oranda artmaktadır. Bu yüzden, Türkiye de bu yöndeki çabalarını artırmış, kültürel varlıklarımızın korunması ve turizm amaçlı kullanımlarının yaygınlaştırılması konusunda etkili önlemler alma yolunu seçmiştir (21).

(20) Kırıcıoğlu ve Nazilli'nin Türkiye İş Bankası'nca ödüllendirilen çalışmaları, 1969-1970 yılları arasında İsviçre'de Cey-bert Enstitüsü tarafından Turizm ve Tanıtma Bakanlığı için 1400 kişiye yapılan ankette, "Yabancıların Türkiye'yi tatil ülkesi olarak seçmelerinde etkili olan kriterler" arasında folklor yüzde 10 ile dördüncü sırada gösterilmiştir. Ancak, tablonun üzerinde de belirtildiği gibi, değerlendirme tek bir cevabın kabuluyla yapılmıştır. Yeterince tanıtılmadığını bildiğimiz folklor değerlerini yabancı elbette bir kriter olarak göstermeyecektir. Ancak, birinci sırada yer alan, "Değişiklik, farklılık" kriterini yaratan nedir? Yabancı hangi anlamda kullanmaktadır değişiklik, farklılık kavramlarını? Ya da değişikliği, farklılığı yaratan nedir? Yabancı Türk Folkloru'nu tanımadığından, bazen de folkloru dar anlamda anladığından adını koyamamaktadır. Bu bakımdan adı geçen değerlendirme bu konuda bağlayıcı sayılmamalıdır. E. Nilgün Kırıcıoğlu, S. Selçuk Nazilli, *Dış Tanıtım ve Turizm, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No : 253, Ankara, 1983, s. 231-307, s. 297.*

(21) Bu konuda Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nun saygın Çelik Gülersoy önderliğindeki çabaları övgüye değer.

Bir zamanlar Anadolu'nun mükemmel ulaştırma sisteminin önemli birer parçası olan kervansaraylar, hiç olmazsa mimari tarzları ve iç dekorasyonu açısından, çağdaş konaklama tesislerine örnek alınmaya başlamıştır.

Turizmde önemli yeri olan yiyecek içecek konusunda özgün değerlerimizin tam anlamıyla değerlendirildiği söylenemez (22) Sofra düzeninden servis şekline, çorbasından tatlısına dünyanın ilk birkaç mutfağı arasında yer alan Türk mutfağı (23) ne yazık ki turistik nitelikteki tesislerin ilgisini yeterince çekememiştir. "Padişah sofrası" (24) adıyla sunulan 25-40 çeşitle, birkaç tatlı ve döner sınırını aşmayan Türk mutfağı, hem eksik, hem de yanlış olarak sunulmaktadır (25).

Hediyelik eşya ticareti, turizm sektöründeki önemi gün geçtikçe artan bir alandır. Teknolojik gelişmenin başlangıçta bazı ülkelere verdiği mamül madde üretme üstünlüğü, teknolojinin yaygınlaşması ve gümrük duvarlarının incelenmesi sonunda, ortadan kalkmıştır. Günümüzde, Japonya'da bir ay önce üretilen bir aracı piyasada pek az fiyat farkıyla bulma imkânı vardır. 10-15 yıl öncesinin "alış veriş turizmi" niteliğindeki turizm ortadan kalkmak üzeredir. Artık insanlar turizme gerçek amaçları doğrultusunda katılmaktadırlar. Gittikleri yerden bir gereksinimleri olduğu için değil, hatıra ya da hediye olacak bir şeyler satın almaktadırlar. İşte bu "birşeyler" in özgün olmasına, yani o kültürü yansıtmasına dikkat etmektedirler. Hediyelik eşya folklorik olduğu takdirde anlam kazanmakta, satılabilmektedir. Fakat bu eşyaların ne derecede özgün ya da ne derecede aslına uygun olduğu konusu tartışılmalıdır (26).

Folklor değerlerinin bir arada bulunduğu kuruluşlara "Folklor Açık Hava Müzeleri" adı verilmektedir. Türkiye'de folklor açık hava müzeleri konu-

(22) Kâmil Toygar, "Değişen Türk Mutfağı", *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri Ankara 31 Ekim-1 Kasım 1981, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları : 41, Ankara, 1982, s. 153.*

(23) Nevin Halıcı, "Anadolu Mutfağı", *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri...*, s. 105.

(24) Nail Tan, "Dış Turizmde...", s. 171.

(25) Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesince 1980 yılından bu yana sürdürülen ısrarlı çabalar sonunda, Türk Mutfağı konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır. Konya Turizm Derneği'nin Türk Mutfağı alanındaki çalışmaları bu alandaki ilk çalışmalaradır ve aralıksız sürdürülmektedir. Fakat yine de bu konudaki yayınların sayısı oldukça azdır.

(26) K. B. Milli Folklor Araştırma Dairesi bu konuda da önemli bir atılım içindedir. Hediyelik eşya yapımını özendirme üzere açılan yarışmadan sonra, "Folklorik Bebekler Yarışması" ile konuya gösterilen ilgi belirtilmiştir. Bu etkinliklerin, aslına uygunluğu özenereceği düşünülmektedir.

sunda yıllarca çaba harcamış Dr. Hâmit Zübeyir Koşay, konunun önemini ve turizm açısından sağlayacağı yararları çeşitli makalelerinde belirtmiştir (27). Hollanda, Danimarka, İngiltere, Almanya, İsveç ve Norveç başta olmak üzere, birçok ülkede bu tür müzeler bulunmaktadır.

"Açık Hava Müzeleri konusunda ilk hareket, Ondokuzuncu yüzyıl sonlarında İskandinav Ülkelerinde başladı. Maddî ve manevî millî kültürlerine, gelenek ve göreneklerine çok bağlı ve bunu kendileri için bir öğünç, bir itibar kaynağı sayan bu ülkeler, başkalarına da ilginç gelebilecek bir turizm atraksiyonu içinde özelliği olan bir köyü, bir kasabayı, ya bulunduğu yerde, yahutta aslına uygun şekilde başka bir yerde yeniden kurarak insanları ile birlikte sergilemişlerdir" (28).

Bu müzeleri diğer müzelerden ayıran en önemli özellik, sergiledikleri değerlerin yaşamakta olmalarıdır (29). Müze haline getirilen yerleşmede, geleneksel yaşam her yönüyle sürmektedir. Müze sakinleri günlük işlerini aksatmadan sürdürmekte, müzede yöresel yemek yapan lokantalar, el sanatları ürünlerini satan dükkanlar çalışmaktadır. Müze, turizme dönük olarak düşünüldüğünden, dini ayinler ve düğün eğlenceleri gibi özel düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, "yaşayan" folklor müzeleri üretken, ilgi çekici, öğretici ve eğlendirici yönleriyle de, diğer müzelerden ayrılırlar (30).

TURİZM EĞİTİMİNDE FOLKLOR

Turizm alanında bina, tesis, araç-gereç gibi maddi değerler insan tarafından yönetilir, insanların yararlanması için maddi olmayan "tarzlarda" sunulur. Bu bakımdan turizm sektöründe çalışacak kişilerin eğitimi büyük önem taşımaktadır (31). Turizm işletmelerinde görev alacak elemanlarda aranan turizm bilinci ve kültürü, ancak eğitim yoluyla verilebilir. Turizm bilincinin yalnız sektörle

ilgili kişilerce kazanılmış olması da yeterli değildir. Genel eğitim alanında da gerekli program geliştirme çabalarına gerek vardır.

Folklorun tanıtılması ve ondan turizm alanında yararlanılması konusu da turizm eğitiminin bir parçası olarak görülmektedir (32). Turizm alanında eğitim gören öğrencilerin alacakları Halkbilim ya da Folklor eğitiminin yararları üç ana noktada toplanabilir. Birincisi, yükseköğretim Kanununun Ana İlkeleri içinde yer alan,

"Millî Kültürümüz, örf ve adetlerimizle bağlı, kendimize has şekil ve özellikleri ile evrensel kültür içinde korunarak geliştirilir ve öğrencilere, millî birlik ve beraberliği kuvvetlendirici ruh ve irade gücü kazandırır (33).

İlkesine uygun olarak, gençlere ulusal kültür değerleri tanıtılması ve sevdirmesi yoluyla ulusal birliğin sağlanmasına katkıda bulunması. İkincisi, geleceğin yöneticileri olacak öğrencilere, ileride yararlanabilecekleri zengin bir kaynağı tanıtması ve yararlanma yöntemlerini öğretmek, yeni uygulama alan ve şekilleri bulma konusunda araştırmacı bir kişilik kazanmalarına yardımcı olmasıdır. Bu şekilde, turizm sektöründe çalışmaya başlayacak yükseköğrenimli bir genç, turizm sektörünün gerektirdiği temel bilgiler yanında ulusal bilince sahip, ülkesini ve ulusunu seven, geleneklerine saygılı ve fakat kültürel değerlerini turizme entegre etmeyi bilen ve ülkesinin turizm açısından çekiciliğini artırmasına katkıda bulunabilen bir insan olabilecektir.

Turizm eğitim programlarında yer alan Halkbilim ya da Folklor eğitiminin üçüncü önemli yararı ise, Türk Folkloru'nun zengin ürünlerinin işlevsel hale getirilmek amacıyla, bilimsel yöntemlerle derlenip değerlendirilmesi konusunda turizm sektörünün de duyarlı hale getirilebilmesine imkân hazırlamasıdır. Geleceğin turizmciilerinin eğitimleri sırasında özgün kültür değerlerine karşı duyacakları ilgi ve besleyecekleri sevgi, hızla değişmekte olan toplum yapısı içinde, geleneksel kültür değerlerinin yitip gitmesini önlemede pay sahibi olabilecektir (34). Halkbilim araş-

(27) Hamit Zübeyir Koşay, *Makaleler ve İncelemeler*, Ankara, 1974, s. 127-189 arasındaki sekiz makale bu konu ile ilgilidir.

(28) Mehmet Önder, "Açık Hava Folklor Müzelerine Doğru", *Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye'de Kurulma İmkânları Sempozyumu Bildirileri Ankara 13-15 Haziran 1985*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları : 64, Ankara, 1985, s. 16.

(29) Orhan Acıpayamlı, "Açık Hava Müzesinin Niteliği ve Fonksiyonu Ne Olmalıdır?", *Folklor Açık Hava Müzelerinin...*, s. 9; Mehmet Önder, a. g. m., s. 16.

(30) Mehmet Önder, a. g. m., aynı yerde.

(31) Hasan Olalı, "Türk Turizminin Dünya Turizmine Entegrasyonu", *Turizm Yılı* 1985, s. 19.

(32) Nitekim Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu eğitim programında bu amaçla Halkbilim dersine yer vermiştir. "Turizm Eğitimi Veren Kurumlar : Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu", T. C. Turizm Bankası A. Ş. Bülteni, Sayı 13, Ekim 1986, s. 38-43.

(33) Yükseköğretim Kanunu, Ana İlkeler, Madde 5. a.

(34) Beş yıl gibi kısa bir sürede, Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin yaptıkları çalışmalarla mini bir folklor arşivi oluşturulmuştur; Veysel Arsoven, "Gecikilirse Folklor Kaynakları Aradığımızı Vermeyecek", *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 11, Sayı 226, Mayıs 1968, s. 4745-4746.

tırmalarının bir hobi, ya da sosyal etkinlik niteliğinde yapılabileceği turizm eğitimi veren üniversite kuruluşların Türk Folkloru'na önemli katkıları olabilecektir.

Turizm, ülkemizde son yıllarda üzerinde durulmaya başlanan bir konudur. Özellikle, turizmden gelir sağlama amacıyla yapılan girişimlerin olumlu sonuçlar vermesi, konuya olan ilginin artmasına yol açmıştır. Turizm eğitiminin yaygınlaşması da, turizmdeki gelişmelere paralel olarak, son yıllarda gerçekleşebilmiştir.

SONUÇ

Türk Folkloru, Türk turizmine entegre edilebilecek özgün değerlere sahiptir. Bu değerler, dış tanıtma faaliyetlerinde olumlu bir imaj yaratma amacıyla kullanılabileceği gibi, Türkiye'nin turizm arz edebileceği en önemli değerler de özgün folklor değerleridir. Folklorun anlam ve kapsam olarak yeterince tanınmamış olması turizm alanında yararlanılmasını sınırlandırmaktadır. Bu nedenle, turizm eğitimi veren kuruluşlarda Halkbilim, Folklor, Türk Kültürü ya da Türk Folkloru dersleri ile özgün kültür değerleri öğrencilere tanıtılmalı, bu değerlerden yararlanma yöntemleri öğretilmeli ve öğrenciler araştırmaya özendirilerek Türk turizminin bir kişilik kazanması çabalarına yardımcı olunmalıdır. Turizm alanında rol alan özgün kültür değerlerinin miktar ve etkisi arttıkça Türk Turizmi de kişiliğine kavuşma yolunda gelişecektir. Turizmde kişilik, sürekliliğin ve güvenilirliğin ilk koşuludur. Güvenirlik ise, sürekli müşteri ve gittikçe artan gelir demektir.

ÖNEMLİ NOT :

ANATOLIA Dergisi bu sayı ile birlikte yalnızca abonelere yönelik olarak dağıtılmaktadır.

Abone kaydınızı yaptırmak için dergimizin abone birimi ile ilişkiye geçmenizi rica ederiz.

ANATOLIA